

"תערוכות בתל-אביב" / הארץ / 9.11.62 / תע' יחיד / בית האמנים / תל-אביב

אחר שנים רבות של הסתגרות, מופיע עתה אנטול גורביץ בתערוכה הכוללת כ-40 ציורים העשויים בטכניקה מעורבת של חומר וצבע שמן. טכניקה זו פותחה על ידו בשנים האחרונות, והצייר הגיע בה לידי שחרור וחופש ביצוע טכני, הבולטים במיוחד על רקע סגנון עבודתו הקרוב מאוד לאקדמי מלפני שנים.

לגבי אנטול גורביץ לא היה הציור מעולם מחבר צורות וצבעים שערכו אסתטי בלבד, אלא יותר העברת רעיון בדרך האמצעים הפלסטיים. בהתקרבו יותר ויותר אל הכרת הזרמים המודרניסטיים השונים הרווחים באמנות ימינו, ותוך הסתכלות בהם, מלקט אנטול גורביץ אמצעים ותפיסות טכניות שאליהם הוא מתייחס לאמצעים, ובעזרתם הוא מנסה לבנות ציור שיביע את הרעיונות המסמלים לדעתו את פני העולם כיום. הסמלים החשובים ביותר המאפיינים את המחצית הראשונה של המאה ה-20 הם לפי אנטול גורביץ הרקב, הניוון וההרס, ויחד איתם הדינמיות העזה של הטכנולוגיה המודרנית. לפי תפיסה רוחנית זו, מוסר אנטול גורביץ את תפקיד סימול הרקב וההתפוררות לטכניקה ציורית אחת - עיצוב צורות בחומר - ואת תפקיד סימול הדינמיות והתנופה לטכניקה ציורית אחרת - מערכי תנועות בצבע שחור. גם גושי החומר וגם התנועות מופיעים על רקע צבעוני-פסטלי שקוף למחצה, שתפקידו העיקרי הוא לספק אווירה. שמות הציורים: "לפנים, סירת מפרש גאה", "מנוון", "שלום לך זר", "הרעיון", מאפיינים היטב את תפיסתו התכניתית של אנטול גורביץ.

בלי להיכנס לוויכוח ארוך אם תפקידו של הציור הוא למסור רעיון או להעביר - בצורה הבלתי-אמצעית ביותר - חוויה רוחנית, צריך כל מוצר אמנותי פלסטי לעמוד, קודם כל, בביקורת הראשונה והישירה ביותר: בדיקת הצורה. אין הכוונה כאן ליצור מיתוס פורמאליסטי שלפיו תיבדק כל יצירת אמנות, אך אם כל אמנות היא קומוניקציה של חוויה (או אפילו של רעיון אם מתייחסים לגרסתו של אנטול גורביץ) בדרך תבניות המיוחדות לאותו זרם של האמנות בו עוסק האמן (תבניות פלסטיות כאשר המדובר בציור ופיסול), חייבת כל תבנית או מערך תבניות כאלה להיבדק קודם כל לעצם ערכה ואחידותה כתבנית. רק לאחר מכן אפשר לגשת ולנסות לנתח את משמעותה וערכה החווייתיים-הרגשיים. כאשר מדובר במספר תבניות בעת ובעונה אחת, חייב יחס הגומלין ביניהן לנבוע ממרכיבי התבניות עצמן ולא להיות כפוי ע"י תיאוריה חיצונית. כל ניסיון לגשת אל היצירה האמנותית בלי להבין את תבניתה, עלול להצמיח הבנה מסולפת ונדון מראש לשטחיות.

ציוריו של אנטול גורביץ מורכבים משלושה אלמנטים יסודיים, שלוקטו מזרמים שונים באמנות המודרנית: א) השימוש בחומר והפיכתו לצורות מרקמים וטקסטורות - בדומה לתפיסה המיוצגת ע"י קבוצת ברצלונה, שבראשה עומדים טפואו, מילארו, קושאר ופאיטו, וע"י יגאל תומרקין ויעקב וכסלר בארץ. ב) השימוש בתנועה המבוצעת ע"י אבחת מכחול - בדומה לפיתוח גורם התנועה ע"י הנס הארטונג. ג) משטחים מגוונים, המשמשים

רקע לחומר ולתנועה כאחד ויוצרים הרגשת מרחב וכן אווירה מסוימת. שלושה אלמנטים אלה מופיעים בכל אחד מציוריו של אנטול גורביץ בקומפוזיציות שונות, ומהווים את חומר המבנה היסודי שממנו הוא בונה את ציוריו. כדי להבין את התבנית הצורנית כפי שזו מופיעה בציוריו של אנטול גורביץ, כדאי לעמוד על דרך שימושו בכל אחד מהיסודות האלה ובעיקר, על יחסיהם ההדדיים. החומר, בדרך בו הוא מופיע בציוריו של אנטול גורביץ, נתפס בצורתו המיידית והפשוטה ביותר כיוצר צורות. צורות חומר אלה אינן מורכבות מיחידות צורניות קטנות יותר המהוות תבנית עצמאית, אלא היחידה החומרית הראשונה היא הצורה הגדולה עצמה, ואמנם אנטול גורביץ משתמש בווריאציות טקסטורליות קטנות יותר. התנועה מופיעה בציוריו של אנטול גורביץ בצורת אבחות מכחול שחורות בצבע אטום שטוח לגמרי ומתרכזת בעיקר - מסיבות שיתבררו להלן - מסיבי לצורות החומר. הרקע הצבעוני מופיע בצבעים פסטליים שקופים למחצה ומתקבל אפקט של זכוכית צבעונית כאשר מופיעות עליו התנועות השחורות. הצבע אינו מופיע כמעצב צורות עצמאיות, ותפקידו העיקרי, כאמור, הוא תפקיד של אווירה.

כל אחד מהיסודות המוזכרים לעיל מוכר למדי מהציור המודרני, וייחודו של אנטול גורביץ הוא בניסיון להרכיבם יחד לחטיבה אחת. למרבה הצער - ומסיבות מובנות למדי - לא עולה הניסיון בידו של אנטול גורביץ, וזאת בעיקר מנימוקים הנובעים ממהותם של יסודות ציוריים אלה עצמם. החומר אטום מטבעו, סטאטי ודו-מימדי לחלוטין. הדרך היחידה שבה אפשר ליצור מעין הרגשת מרחב בחומר, היא ע"י הצגתו בצורה שתיראה לצופה כמבט על מפה טופוגראפית מגובה רב, והמנעות מכל אלמנט ציורי היוצר הרגשת מרחב ומדגיש בכך את שטחיותו של החומר. סטאטיות זו של החומר באה, בציוריו של אנטול גורביץ, בהתנגשות מיידית עם התנועות, הדינמיות בטבעו, בעוד שדו-מימדיותו של החומר מתנגשת בצבעונית שמעצם טבעה יוצרת הרגשת מרחב. מימדי המרחב של הצבע מדגישים את שטחיותן של צורות החומר ומונע מגבש ריאליות צורנית של ממש. המרחב הצבעוני אף מעמיד בסימן שאלה את שטחיותן הדו-מימדית של התנועות והופך אותן למלאכותיות ובלתי ממשיות. התוצאה מהתנגשות משולשת זו היא, שצורות החומר נראות מודבקות ובלתי אורגניות, התנועות נובעות מתפיסה ספרותית וכפיות על הציור, והצבעונית אינה מגיעה לידי ביטוי עצמי מלבד תוספת קטנה לאווירה ופגימה גדולה בחומר ובתנועה. מסתבר שגם אנטול גורביץ הבחין בכך וניסה ליצור מעבר הדרגתי מהחומר אל הצבע, ע"י ריכוז רוב התנועות בשולי כתמי החומר. אך ניסיון זה אינו פותר כלל את בעיית האורגניות הציורית ונשאר בגדר מחווה של רצון טוב. למרות מלאכיותה של תבנית העל בציוריו של אנטול גורביץ. אין היא מפריעה לעיצובו של אפקט אסתטי-דקורטיבי במובנו הפשטני של המושג.